

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Кафедра української мови та методики її навчання

ПРОГРАМА
ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ТА МЕТОДИКИ ЇЇ НАВЧАННЯ
(бакалавр – денна / заочна форми навчання)

Умань – 2017

Програма державного екзамену з української мови та методики її навчання (бакалавр – денна / заочна форми навчання). – Умань, 2017. – 22 с.

Укладачі:

Березовська Ганна Григорівна, кандидат філологічних наук, доцент;
Денисюк Василь Вікторович, кандидат філологічних наук, доцент;
Дуденко Олена Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент;
Гонца Ірина Семенівна, кандидат філологічних наук, доцент;
Григоренко Тетяна Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент;
Зелінська Оксана Юріївна, доктор філологічних наук, професор;
Комарова Зоя Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент;
Маслюк Катерина Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач;
Молодичук Ольга Андріївна, кандидат філологічних наук, доцент;
Розгон Валентина Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент;
Шевчук Інна Леонідівна, кандидат філологічних наук, доцент.

Рецензенти:

Коваль Валентина Олександрівна, доктор педагогічних наук, професор;
Коломієць Інна Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент;
Мойсієнко Анатолій Кирилович, доктор філологічних наук, професор;
Тищенко Тетяна Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент.

Затверджено на засіданні кафедри української мови та методики її навчання «16» лютого 2017 року (протокол № 8)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасна освітня парадигма вимагає наукового переосмислення системи підготовки висококваліфікованих вчителів-філологів, формування у них професійно значущих якостей, актуалізує пошук оптимальних форм навчального процесу у вищому навчальному закладі.

Фахові компетентності майбутнього вчителя-філолога формуються в процесі вивчення мовознавчих дисциплін та методики навчання української мови.

Мета державного екзамену з української мови та методики її навчання – виявити рівень сформованості фахових компетентностей студента ОС «бакалавр».

Завдання державного екзамену – визначити, якою мірою майбутні вчителі опанували основні розділи сучасної української літературної мови, суміжних дисциплін та методики навчання української мови, як глибоко усвідомили основні процеси, шляхи формування та розвитку національної мови, оволоділи культурою українського літературного мовлення; перевірити гностичні, проєктувальні, конструктивні, комунікативні й організаторські вміння (аналізувати методичні системи минулого та сучасності, їх категорії; моделювати, конструювати й організовувати класну та позакласну роботу) з опорою на знання фактів, термінології, методів і прийомів навчання, принципів, закономірностей і тенденцій розвитку сучасної методичної науки.

На державному екзамені студенти мають аналізувати лінгвістичні одиниці, визначати та характеризувати мовні явища, продемонструвати здатність розуміння значення методики навчання української мови та її зв'язку з мовознавством.

Програму державного екзамену укладено на основі чинних робочих програм з «Сучасної української літературної мови», «Історії української літературної мови», «Історична граматики української мови», «Української діалектології», «Стилістики української мови», «Методики навчання української мови» для спеціальності 6.020303 «Філологія. Українська мова та література».

Програма державного екзамену має розділи:

1. Українська мова.
2. Методика навчання української мови.
3. Схеми мовних розборів.
4. Література.
5. Критерії оцінювання відповідей студентів на державному екзамені з української мови та методики її навчання.

I. УКРАЇНСЬКА МОВА

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Поняття про літературну мову, її ознаки. Зміни у змісті поняття «українська літературна мова» на різних етапах розвитку. Проблеми періодизації історії розвитку української літературної мови. Деформоване висвітлення історії української літературної мови в часи радянського тоталітаризму. Походження писемності східних слов'ян. Проблеми існування писемної мови в Київській Русі до прийняття християнства. Особливості мовної ситуації в Україні XVI–XVII ст. Функціонування латинської та польської мов на теренах України та їхній вплив на розвиток української літературної мови. Формування української літературної мови на народній основі. Проблема зв'язків і спадкоємності між старою і новою українською літературною мовою. Старослов'янська мова (церковнослов'янська) та її роль в історії української літературної мови. Головні ознаки та специфіка функціонування церковнослов'янських у сучасній українській мові. Історія функціонування української літературної мови як державної. Законодавство в галузі мовної політики у XX – XXI ст. Правописні системи XIX ст. у Східній і Західній Україні. Полеміка навколо правописних проблем у XX – XXI ст. Функціонування української мови за межами України (у слов'янських країнах і на Американському континенті). Українське мовознавство за кордоном. Основні тенденції розвитку української літературної мови в кінці XX – на початку XXI ст. Мовна політика і мовна ситуація в незалежній Україні. Міжмовні контакти української мови на різних хронологічних зрізах та їхній вплив на лексичну систему української мови. Мовотворчість письменників у розбудові української літературної мови (хронологічний період за вибором студента).

УКРАЇНСЬКА ДІАЛЕКТОЛОГІЯ

Діалектологія як розділ лінгвістики. Територіальні і соціальні діалекти. Діалекти і літературна мова. Діалектне членування української мови.

Фонетика української діалектної мови. Український діалектний вокалізм. Загальна характеристика українського діалектного консонантизму.

Відмінності між українськими діалектами на морфологічному рівні. Граматичні категорії іменника в говорах української мови. Діалектні відмінності прикметникових форм. Діалектні відмінності в займенникових

формах. Діалектні відмінності числівників. Діалектні явища в дієслівних формах. Службові частини мови в діалектах української мови.

Діалектна диференціація української мови на синтаксичному рівні. Діалектні відмінності словосполучення. Відмінності в діалектній будові простого речення. Діалектні відмінності у структурі складного речення.

Лексика і фразеологія української діалектної мови. Характерні особливості в діалектній лексиці. Діалектні відмінності у фразеології.

Наріччя й говори української мови. Особливості поліських діалектів. Характеристика південно-західних діалектів. Південно-східні діалекти та їх мовні особливості.

ІСТОРИЧНА ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Проблема походження української мови та її вирішення в різні історичні періоди. Система вокалізму праслов'янської, давньоукраїнської та сучасної української літературної мови: формування, характеристика звуків. Система консонантизму праслов'янської, давньоукраїнської та сучасної української літературної мови: формування, характеристика звуків. Склад і складоподіл у праслов'янській, давньоукраїнській та сучасній українській літературній мові. Історія редукованих в українській мові. Типи відмін іменників в українській мові та принципи їх формування на базі старих іменних основ. Історія творення ступенів порівняння прикметників. Становлення форм числівників за будовою. Минулий час дієслова: історія становлення сучасних форм. Теперішній час дієслова: історія становлення сучасних форм. Майбутній час дієслова: історія становлення сучасних форм. Давноминулий час дієслова: історія становлення сучасних форм. Словотвір прислівників (з історичним коментарем). Головні члени речення: становлення засобів вираження. Розвиток односкладного речення в українській мові.

СТИЛІСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Функціонально-стилістична диференціація лексичного складу сучасної української літературної мови.

Характеристика розмовно-побутового стилю сучасної української літературної мови. Характеристика наукового стилю сучасної української літературної мови. Характеристика офіційно-ділового стилю сучасної української літературної мови. Характеристика публіцистичного стилю сучасної української літературної мови. Характеристика художнього стилю

сучасної української літературної мови. Характеристика конфесійного стилю сучасної української літературної мови. Характеристика епістолярного стилю сучасної української літературної мови. Стилiстична система української мови: стиль мови і мовлення, експресивний стиль, ідіостиль, колоритні різновиди мови.

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА ФОНЕТИКА І ФОНОЛОГІЯ

Фонетика як розділ мовознавства. Фонетична та описова фонетика.

Анатомо-фізіологічні передумови творення мовних звуків. Акустичні властивості мовних звуків. Лінгвістичний аспект мовних звуків. Голосні звуки сучасної української літературної мови. Артикуляційна класифікація голосних звуків. Комбінаторні та позиційні модифікації голосних.

Артикуляційно-акустична характеристика приголосних звуків. Комбінаторні та позиційні модифікації приголосних. Асиміляція і дисиміляція приголосних звуків у потоці мовлення.

Спрощення у групах приголосних.

Фонологія. Фонема як найменша одиниця звукової системи мови. Фонемі і варіанти фонем. Головні і варіантні вияви голосних і приголосних фонем української мови. Звукове поле фонемі.

Фонетичне членування мовного потоку. Склад як частина фразового такту. Український складоподіл. Словесний наголос. Фразовий наголос. Інтенація. Мелодика.

Поняття про чергування. Історичні та позиційні чергування. Основні випадки історичних та позиційних чергувань голосних і приголосних звуків (фонем).

Орфоепія як розділ мовознавства. Основні правила української літературної вимови. Правила літературної вимови голосних та приголосних звуків, звукосполучень.

Українська графіка. Графема. Принципи української графіки (фонематичний і складовий). Український алфавіт.

Українська орфографія. Орфограма. Принципи орфографії. Передача м'якості приголосних на письмі. Позначення роздільної вимови приголосних на письмі.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ. ЛЕКСИКОГРАФІЯ

Слово як одиниця мови. Значення слова і поняття. Типи лексичних

значень слова. Системні зв'язки в лексиці. Омонімія. Синонімія. Антонімія. Паронімія.

Формування української лексики. Активна і пасивна лексика. Лексика української мови за сферами вживання. Склад української лексики зі стилістичного погляду.

Типи фразеологічних одиниць. Джерела української фразеології.

Типологія словників. Історія української лексикографії.

МОРФЕМІКА. СЛОВОТВІР

Морфема як найменша неподільна значуща частина слова. Типи морфем: морфема кореневі й афіксальні. Типи афіксів за функцією в слові. Поняття про основу слова; типи основ. Історичні зміни в морфемній структурі слова.

Словотвір, його місце в системі граматики. Основні словотвірні поняття: твірне слово, твірна основа та словотворчий формант. Морфологічний спосіб словотвору. Неморфологічні способи словотвору. Словотвір іменників у сучасній українській мові. Творення прикметників, дієслів та прислівників.

МОРФОЛОГІЯ

Граматичне значення. Граматична форма. Граматична категорія. Основні способи вираження граматичних значень в українській мові.

Частини мови, принципи їх виділення.

Іменник як частина мови: загальне значення, граматичні категорії та синтаксичні функції. Лексико-граматичні категорії іменника. Граматичні категорії іменника (рід, число, відмінок). Розвиток граматичних категорій іменника. Основні значення відмінків. Поділ іменників на відміни і групи. Відмінювання іменників. Словотвір іменників. Субстантивація.

Прикметник як частина мови: значення, граматичні категорії та синтаксичні функції. Розряди прикметників за значенням. Ступені порівняння якісних прикметників. Історія творення ступенів порівняння прикметників. Повні і короткі форми прикметників. Групи прикметників за кінцевим приголосним основи (тверда і м'яка). Відмінювання прикметників. Словотвір прикметників. Ад'єктивація.

Числівник як частина мови: значення, граматичні категорії та синтаксичні функції. Розряди числівників за значенням і граматичними ознаками. Групи числівників за будовою. Відмінювання числівників. Словотвір числівників. Нумералізація.

Займенник як частина мови: значення займенників, граматичні

категорії та синтаксичні функції. Групи займенників за співвідношенням з іншими частинами мови. Розряди займенників за значенням. Відмінювання займенників. Проніміналізація.

Дієслово як частина мови. Значення, граматичні ознаки та синтаксичні функції дієслова. Дієслівні форми. Основи дієслова, їх роль в утворенні дієслівних форм. Структурні класи дієслів. Категорії виду, перехідності/неперехідності, стану, особи, часу, способу дієслів. Дієвідмінювання. Словотвір дієслів. Вербалізація.

Дієприкметник як особлива форма дієслова: значення, граматичні категорії, синтаксичні функції. Творення активних та пасивних дієприкметників. Субстантивація та ад'єктивація дієприкметників.

Форми на -но, -то: значення, граматичні ознаки, синтаксична роль.

Дієприслівник як особлива форма дієслова: значення, граматичні категорії, синтаксичні функції. Творення дієприслівників.

Прислівник як частина мови: значення і граматичні ознаки прислівника. Розряди прислівників за значенням. Безособово-предикативні та модальні прислівники. Словотвір прислівників. Адвербіалізація.

Прийменник: уживання прийменників із відмінковими формами іменників та субстантивованих слів. Групи прийменників за походженням і морфологічним складом.

Сполучник: сполучники сурядності і підрядності. Морфологічний склад сполучників. Групи сполучників за способом уживання.

Частка як службова частина мови: характеристика часток за походженням, будовою та місцем у реченні. Функціонально-семантична класифікація часток.

Вигук: проблема статусу вигуків у теоретичному мовознавстві. Групи вигуків за значенням та походженням. Звуконаслідувальні слова. Інтер'єктивація.

СИНТАКСИС

Словосполучення як синтаксична одиниця: типи словосполучень. Способи зв'язку слів у словосполученні і реченні. Синтаксичні відношення у словосполученні.

Речення як основна синтаксична одиниця: основні ознаки речення. Класифікація речень. Головні члени речення. Другорядні члени речення.

Односкладні речення. Слова-речення. Неповні речення. Приєднувальні конструкції. Порівняльні звороти.

Просте ускладнене речення. Однорідні члени речення. Відокремлені

члени речення. Звертання. Вставні та вставлені конструкції.

Складне речення. Основні типи складних речень. Засоби поєднання частин складного речення.

Складносурядні речення, їх класифікація. Складнопідрядні речення, їх класифікація. Складні безсполучникові речення, їх класифікація.

Складні синтаксичні конструкції. Складнопідрядні багатокomпонентні речення. Складні речення із сурядністю і підрядністю. Складні речення із сполучниковим і безсполучниковим зв'язком.

Конструкції з чужим мовленням. Пряма, непряма, невласне пряма мова. Діалог. Цитати.

Порядок слів у реченні.

Українська пунктуація.

II. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Роль рідної мови в реалізації концепції національної освіти в Україні

Шкільна освіта в Україні. Концепція мовної освіти та її роль у підготовці вчителя-словесника. Завдання курсу методики навчання української мови.

Зміст навчання і структура шкільного курсу української мови

Значення шкільного курсу української мови та його місце серед інших навчальних дисциплін. Мета і завдання української мови у шкільній освіті. Зміст і принципи побудови шкільного курсу української мови.

Програми і підручники з української мови

Зміст і структура шкільної програми з української мови. Принципи побудови програми. Наступність і перспективність у навчанні мови від початкових до старших класів. Реалізація принципів систематичності й доступності. Місце повторення, систематизації й узагальнення вивченого матеріалу в програмі. Методичні рекомендації для використання тестових технологій у процесі вивчення української мови у ЗНЗ. Основні розділи шкільного підручника. Система вправ, особливості комплексних завдань. Характер ілюстративного матеріалу, його призначення. Структурні компоненти підручника, текстові й позатекстові завдання.

Лінгвістичні, психологічні та дидактичні основи навчання української мови

Функції мови і мовлення. Мовленнєва діяльність. Літературна мова. Усне та писемне мовлення. Основні аспекти навчання рідної мови (лінгвістичний, педагогічний, психологічний, моральний, естетичний, українознавчий, етнопедагогічний, культурологічний). Комунікативне

спрямування навчання української мови. Дидактичні та психологічні засади навчання української мови.

Методи, прийоми і засоби навчання української мови

Класифікація методів навчання мови. Характеристика методів навчання. Специфічні прийоми навчання мови. Поняття засобу навчання мови. Вимоги до дидактичного матеріалу. Наочність на уроках української мови. Технічні засоби навчання (інформаційні технології).

Типи уроків української мови, їх структура і методика проведення

Зміст уроку української мови (науковість, оптимальність, виховний потенціал). Класифікація уроків української мови. Особливості структури кожного типу уроку. Нові технології навчання мови. Текстова основа уроків (розвивальний потенціал). Міжпредметні зв'язки. Нестандартні уроки української мови та методика їх проведення. Календарне та модульне планування уроків.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСВОЄННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ТЕОРІЇ

Методика вивчення фонетики, орфоенії та графіки

Аналіз змісту розділу «Фонетика» у чинних програмах і підручниках з української мови. Прийоми формування в учнів орфоепічних норм. Шляхи подолання фонетичних діалектизмів у мовленні учнів. Прийоми з'ясування відмінностей між вимовою і написанням слів. Особливості роботи над розділом «Графіка» у середніх та старших класах. Зв'язок занять з фонетики з вивченням графіки, орфографії, орфоенії і розвитком мовлення.

Методика вивчення лексикології й фразеології

Психологічні, лінгвістичні, методичні засади навчання лексикології й фразеології. Мета і завдання навчання лексикології та фразеології. Зміст шкільного курсу лексикології й фразеології. Принципи методики лексикології й фразеології. Лексико-стилістичний аналіз тексту та його роль у формуванні мовленнєвих умінь і навичок.

Методика вивчення будови слова і словотвору

Мета і завдання вивчення будови слова і словотворення у школі. Аналіз будови слова й словотвору чинних програмах (наступність і перспективність). Прийоми вивчення морфемної будови слова. Значення, завдання, принципи вивчення словотвору в школі. Використання наочності й ТЗН під час вивчення будови слова і словотворення.

Методика вивчення граматики у школі (частин мови та синтаксису)

Предмет і завдання методики граматики. Лінгводидактичні і власне методичні принципи навчання граматики. Методи і прийоми навчання

граматики. Значення, завдання, зміст і принципи вивчення частин мови у шкільному курсі. Вивчення частин мови у зв'язку з іншими розділами мовознавства. Методика вивчення повнозначних та службових частин мови. Методика вивчення словосполучення і речення. Вивчення типів речення за метою висловлювання. Сучасні підходи до вивчення односкладних та неповних речень. Особливості вивчення ускладнених речень. Методика вивчення складних речень.

Методика вивчення орфографії та пунктуації

Методи й прийоми навчання орфографії. Система орфографічних вправ і види робіт. Наочність на уроках орфографії. Робота над формуванням орфографічних навичок. Подолання помилок інтерферентного характеру. Місце диктанту як прийому організації навчальної діяльності у засвоєнні орфографії. Класифікація диктантів. Методика проведення різних видів диктантів та робота над орфографічними помилками. Завдання пунктуації відповідно до вимог чинних програм. Принципи навчання пунктуації. Методичні прийоми навчання пунктуації. Види тренувальних вправ з пунктуації.

МЕТОДИКА РОБОТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ОКРЕМИХ РОЗДІЛІВ ШКІЛЬНОГО КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Методика зв'язного мовлення

Зв'язне мовлення як методичне поняття. Уміння й навички усного та писемного мовлення. Діалогічне мовлення. Монолог. Аудіювання. Читання. Говоріння. Письмо. Наукові основи методики роботи з текстом. Аналіз тексту на уроках зв'язного мовлення та вивчення лінгвістичних тем. Редагування тексту. Моделювання фрагменту уроку аналізу тексту. Види переказів. Методика проведення переказу. Виправлення й аналіз помилок та норми оцінювання переказів. Методика проведення твору - розповіді, твору - опису, твору - міркування або роздуму. Методика перевірки й оцінювання творів.

Методика роботи із стилістики

Зміст і місце стилів мовлення у шкільній програмі. Особливості уроків вивчення стилів мовлення у 5 – 7 класах. Основні стилістичні уміння й навички. Система вправ із стилістики. Систематизація і узагальнення знань зі стилістики у старших класах. Зв'язок риторики зі стилістикою. Методи і прийоми формування ораторської майстерності в учнів 5 – 11 класів. Стилiстичний аналіз як методичне поняття. Вправи на аналіз текстів різних стилів.

Методика удосконалення мовних умінь і навичок та культури мовлення у старших класах

Вимоги до сучасного уроку мови в старших класах. Нетрадиційний урок. Індивідуальна робота з учнями на уроці української мови. Нові інформаційні технології на уроках української мови. Лекція, семінар, залік, дидактична гра як форми навчання української мови у старших класах.

Факультативні заняття та позакласна робота з української мови

Форми і методи навчання на факультативних заняттях з української мови. Завдання позакласної роботи та принципи її організації позакласної роботи. Елементи дослідницького характеру в позакласній роботі з мови. Робота в МАН.

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ УЧНІВ У СЕРЕДНІХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

Основні напрями та принципи роботи над зв'язним писемним мовленням. Методика роботи над писемним висловлюванням

Зв'язне мовлення як методична проблема. Усне спілкування – говоріння, аудіювання. Типи та структура уроків зв'язного, усного літературного мовлення. Письмове спілкування – читання, письмо. Види робіт з розвитку писемного мовлення.

Лінгвістика тексту в шкільному курсі української мови

Методика формування поняття про типи мовлення і типологічну структуру тексту. Мовний аналіз тексту в шкільному курсі української мови.

Основні напрями роботи з риторики у шкільному курсі української мови

Шляхи формування риторичних умінь і навичок. Форми і методи навчання риторики.

Словникова робота на уроках української мови

Лінгводидактичні основи словникової роботи. Зміст і форми словникової роботи. Словникові вправи. Лексична робота на уроках граматики. Робота над словом на уроках літератури та інших предметів. Робота із словниками. Формування лексичних умінь і навичок

ІІІ. СХЕМИ МОВНИХ РОЗБОРІВ

І. ФОНЕТИЧНИЙ РОЗБІР

1. Слово, яке аналізується; кількість букв у ньому. 2. Запис слова фонетичною транскрипцією; кількість звуків. 3. Запис слова фонематичною транскрипцією; кількість фонем. 4. Визначення наголосу у слові,

його характеристика. 5. Поділ слова на склади, їх характеристика. 6. Характеристика голосних звуків (ряд, піднесення, лабіалізація, вияв фонем). 7. Характеристика приголосних звуків (групи за співвідношенням голосу і шуму, місцем творення, способом творення, палатальністю, подовженістю; вияв фонем). 8. Пояснення наявних чи можливих змін голосних звуків. 9. Пояснення наявних чи можливих змін приголосних звуків. 10. Обґрунтування правильної вимови звуків і звукосполучень. 11. Встановлення принципів правопису орфограм; формулювання відповідних правил; 12. Встановлення можливих варіантів переносу слова з рядка в рядок.

II. МОРФЕМНИЙ РОЗБІР

1. Слово, яке аналізується. 2. Відмінюване чи незмінне. 3. Визначення і характеристика закінчення. 4. Встановлення і характеристика основи. 5. Виділення кореня шляхом добору спільнокореневих слів; визначення варіантів кореня. 6. Характеристика афіксів (за функцією і продуктивністю). 7. Зміни в морфемній будові слова.

III. СЛОВОТВОРЧИЙ РОЗБІР

1. Слово, яке аналізується. 2. Частина мови. 3. Словотвірний ланцюжок. 4. Твірне (мотивуюче) слово. 5. Твірна основа. 6. Словотворчі засоби. 7. Спосіб словотворення, його вид. 8. Морфонологічні зміни.

IV. МОРФОЛОГІЧНИЙ РОЗБІР

IV. 1. ІМЕННИК

1. Слово, яке аналізується. 2. Частина мови. 3. Початкова форма. 4. Лексико-граматичні розряди (власна чи загальна назва; назва істоти чи неістоти; абстрактне чи конкретне поняття; збірний, одиничний, матеріально-речовинний). 5. Рід. 6. Число. 7. Відмінок. 8. Відміна. 9. Група. 10. Морфемна будова. 11. Спосіб творення. 12. Синтаксична роль.

IV. 2. ПРИКМЕТНИК

1. Аналізована словоформа. 2. Частина мови. 3. Початкова форма. 4. Лексико-граматичний розряд: якісний, відносний, присвійний, відносно-якісний, присвійно-якісний, присвійно-відносний. 5. Ступінь порівняння (для якісних). 6. Форма за флексією (повна – стягнена чи нестягнена; коротка). 7. Група за кінцевим приголосним основи. 8. Граматичні категорії: рід (тільки в однині), число, відмінок. 9. Морфемний склад. 10. Спосіб творення.

11. Синтаксична роль.

IV. 3. ЧИСЛІВНИК

1. Аналізована словоформа. 2. Частина мови; початкова форма (Н. в.).
3. Розряд і група за значенням. 4. Група за будовою. 5. Рід. 6. Число.
7. Відмінок. 8. Морфемний аналіз. 9. Спосіб творення. 10. Синтаксична роль.

IV. 4. ЗАЙМЕННИК

1. Аналізована словоформа. 2. Частина мови; початкова форма (Н. в.).
3. Група за співвіднесеністю з іменними частинами мови. 4. Розряд за значенням. 5. Група за будовою. 6. Рід. 7. Особа. 8. Число. 9. Відмінок.
10. Морфемний аналіз. 11. Спосіб творення. 12. Синтаксична роль.

IV. 5. ДІЄСЛОВО

1. Аналізована словоформа. 2. Частина мови, приналежність, початкова форма. 3. Особова чи родова форма дієслова. 4. Граматичні категорії а) загальнодієслівні: вид, перехідність, стан; б) категорії особових утворень: спосіб, час (для форм дійсного способу), особа (для форм теперішнього та майбутнього часу, наказового способу), рід (для форм минулого та давньоминулого часів та умовного способу), число. 5. Дієвідміна.
6. Морфемний склад. 7. Спосіб словотворення. 8. Синтаксична роль.

IV. 6. ДІЄПРИКМЕТНИК

1. Аналізована словоформа. 2. Частина мови (форма дієслова).
3. Початкова форма. 4. Вид. 5. Стан. 6. Час. 7. Рід. 8. Число. 9. Відмінок.
10. Морфемний склад. 11. Спосіб творення. 12. Синтаксична роль. 13. Вимова і написання.

IV. 7. ДІЄПРИСЛІВНИК

1. Аналізована словоформа. 2. Частина мови (форма дієслова). 3. Вид.
4. Перехідність. 5. Час. 6. Морфемний склад. 7. Спосіб творення.
8. Синтаксична роль. 9. Вимова і написання.

IV. 8. ПРИСЛІВНИК

1. Аналізована словоформа. 2. Частина мови. 3. Розряд і група за значенням: означальний (якісно-означальний, способу дії, кількісно-означальний), обставинний (місця, часу, причини, мети), безособово-предикативний, модальний. 4. Ступінь порівняння (для якісно-означальних).
5. Група за походженням: первинний чи вторинний (відіменниковий, відприкметниковий, відзайменниковий, відчислівниковий, віддієслівний, відприслівниковий). 6. Морфемний склад. 7. Спосіб творення. 8. Синтаксична роль.

IV. 9. ПРИЙМЕННИК

1. Аналізоване слово. 2. Частина мови. 3. З якою частиною мови вживається. 4. Значення в реченні (просторове, часове, причинове тощо).

5. Група за походженням. 6. Група за морфологічною будовою: простий, складний, складений. 7. Значення якого відмінка уточнює в реченні.

IV. 10. СПОЛУЧНИК

1. Аналізоване слово. 2. Частина мови. 3. Групи: а) за синтаксичною функцією: сурядний чи підрядний; б) за значенням: єднальний, протиставний, розділовий, приєднувальний, градаційний чи з'ясувальний, часу, причини, мети, умови, порівняльний, допустовий, пояснювальний; в) за будовою: простий, складний чи складений; г) за походженням: первинний чи вторинний (відзайменниковий, відприслівниковий, віддієслівний); г) за вживанням: одиничний, повторюваний чи парний. 4. Синтаксичні зв'язки (що сполучає).

IV. 11. ЧАСТКА

1. Аналізоване слово. 2. Частина мови. 3. Група за місцем і роллю в реченні. 3. Група і підгрупа за функціонально-семантичними особливостями. 4. Група за походженням. 5. Правопис.

IV. 12. ВИГУК

1. Аналізоване слово. 2. Частина мови. 3. Група за будовою. 4. Група за походженням. 5. Розряд за значенням. 6. Група за вживанням. 7. Вимова і написання.

V. СИНТАКСИЧНИЙ РОЗБІР

V. 1. СИНТАКСИЧНИЙ РОЗБІР СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ

1. Аналізоване слово. 2. Група за ступенем злиття компонентів. 3. Група за кількістю компонентів. 4. Група за функціональними особливостями. 5. Група за типом синтаксичного зв'язку. 6. Різновид синтаксичного зв'язку. 7. Різновид семантико-синтаксичних відношень. 8. Тип за характером стрижневого слова. 9. Засоби поєднання компонентів.

V. 2. СИНТАКСИЧНИЙ РОЗБІР ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ

1. Тип за кількістю граматичних основ. 2. Тип за метою висловлювання. 3. Тип за інтонаційним оформленням. 4. Тип за характером предикативних відношень. 5. Тип за структурою граматичної основи. 6. Тип за наявністю (відсутністю) другорядних членів речення. 7. Тип за наявністю (відсутністю) обов'язкових членів речення. 8. Тип за наявністю (відсутністю) засобів ускладнення. 9. Пунктуація. 10. Аналіз головних і другорядних членів речення: а) пояснюване слово; б) запитання; в) аналізоване слово; г) член речення, його різновид; г) засіб вираження; д) тип синтаксичного зв'язку.

V. 3. СИНТАКСИЧНИЙ РОЗБІР СКЛАДНОСУРЯДНОГО РЕЧЕННЯ

1. Визначення кількості предикативних одиниць. 2. Встановлення засобів поєднання предикативних одиниць. 3. Накреслення графічної схеми речення. 4. Визначення типу речення за кількістю граматичних основ та засобами поєднання предикативних одиниць. 5. Тип за семантико-синтаксичними відношеннями. 6. Тип за структурними особливостями конструкції. 7. Тип за метою висловлювання. 8. Тип за інтонаційним оформленням. 9. Пунктуація між частинами складносурядного речення. 10. Аналіз предикативних одиниць за схемою розбору простого речення.

V. 4. СИНТАКСИЧНИЙ РОЗБІР СКЛАДНОПІДРЯДНОГО РЕЧЕННЯ

1. Визначення кількості предикативних одиниць. 2. Встановлення засобів поєднання предикативних одиниць. 3. Накреслення графічної схеми речення. 4. Визначення типу речення за кількістю граматичних основ та засобами поєднання предикативних одиниць. 5. Тип за співвідношенням головної і підрядної частин. 6. Тип за семантико-синтаксичними відношеннями. 7. Тип за місцем підрядної частини по відношенню до головної. 8. Тип за метою висловлювання. 9. Тип за інтонаційним оформленням. 10. Пунктуація між частинами складнопідрядного речення. 11. Аналіз предикативних одиниць за схемою розбору простого речення.

V. 5. СИНТАКСИЧНИЙ РОЗБІР СКЛАДНОГО БЕЗСПОЛУЧНИКОВОГО РЕЧЕННЯ

1. Визначення кількості предикативних одиниць. 2. Встановлення засобів поєднання предикативних одиниць. 3. Накреслення графічної схеми речення. 4. Визначення типу речення за кількістю граматичних основ та засобами поєднання предикативних одиниць. 5. Тип за семантико-синтаксичними відношеннями. 6. Тип за структурними особливостями конструкції. 7. Тип за метою висловлювання. 8. Тип за інтонаційним оформленням. 9. Пунктуація між частинами складного безсполучникового речення. 10. Аналіз предикативних одиниць за схемою розбору простого речення.

V. 6. ПОВНИЙ СИНТАКСИЧНИЙ АНАЛІЗ СКЛАДНИХ УСКЛАДНЕНИХ РЕЧЕНЬ

1. Визначення кількості предикативних одиниць. 2. Встановлення засобів поєднання предикативних одиниць. 3. Накреслення графічної схеми речення. 4. Визначення типу речення за кількістю граматичних основ та засобами поєднання предикативних одиниць. 5. Характеристика різновидів зв'язку та семантико-синтаксичних відношень між окремими

предикативними одиницями. 6. Тип за структурними особливостями конструкції. 7. Тип за метою висловлювання, за інтонаційним оформленням. 8. Пунктуація між частинами складної синтаксичної конструкції. 9. Аналіз предикативних одиниць за схемою розбору простого речення.

IV. ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах // за заг. редакцією М. І. Пентилюк. – К. : Ленвіт, 2009. – 400 с.
2. Мойсієнко А. К. Сучасна українська мова: Лексикологія. Фонетика : підручник / А. К. Мойсієнко, О. В. Бас-Кононенко, В. В. Берковець та ін.; за ред. А. К. Мойсієнка ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Знання, 2013. – 340 с.
3. Плющ М. Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: підручник. 2-е видання, доповнене. – К. : Видавничий дім «Слово», 2010. – 328 с.
4. Сучасна українська літературна мова : підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.; за ред. М. Я. Плющ. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К., 2000. – 430 с.
5. Сучасна українська літературна мова : підручник /А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; за ред. А. П. Грищенка. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К., 1997. – 493 с.
6. Сучасна українська мова: Морфологія : підручник /Л. А. Алексієнко, О. М. Зубань, І. В. Козленко ; за ред. А. К. Мойсієнка; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Знання, 2013. – 524 с.
7. Сучасна українська мова: Синтаксис : підручник / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін. ; за ред. А. К. Мойсієнка; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Знання, 2013. – 238 с.

Допоміжна література

1. Березовська Г.Г. Українська діалектологія : навчальний посібник / Ганна Григорівна Березовська. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – 154 с.
2. Біляєв О. М., Методика вивчення української мови в школі / О. М. Біляєв, Мельничайко В.Я., Пентилюк М.І., Передрій Г.Р., Рожило Л.П. – К., 1987. – 245 с.
3. Біляєв О. М. Українська мова: Підручник для 10-11 кл. загальноосв. навч. закладів з укр. та рос. мовами навчання. – К. : Освіта, 2005. – 384 с.
4. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис: підручник для студентів філологічних факультетів вузів. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
5. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови: Академ.

граматика укр. мови / І. Вихованець, К. Городенська; за ред. І. Вихованця. – К. : Унів. вид-во „Пульсари”, 2004. – 400 с.

6. Денисюк В. В. Історична граматика української мови. Ч. 1. Вступ. Фонетика : навч. посібник / В. В. Денисюк. – Умань : ПП Жовтий, 2013. – 106 с.

7. Денисюк В. В. Історична граматика української мови. Ч. 2. Морфологія : навч. посібник / В. В. Денисюк. – Умань : ПП Жовтий, 2013. – 112 с.

8. Заболотний В. В. Українська мова. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів. / Заболотний В. В., Заболотний О. В – К. : Генеза, 2014. – 227 с.

9. Історія української літературної мови: навчально-методичний посібник для студентів денної і заочної форми навчання /упоряд. Зелінська О. Ю. , Денисюк В. В. – вид. 2-е, доп.і переробл.– Умань : ВПЦ «Візаві», 2015. – 225с.

10. Коваль В. О. Методика навчання української мови у загальноосвітніх навчальних закладах : навчально-методичний посібник для студентів філологічних факультетів / В. О. Коваль, К. А. Маслюк; Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. 3-тє вид., переробл. і допов. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2016. – 315 с.

11. Методика навчання української мови у школі // О. М. Беляєв, М. Я. Мельничайко, М. І. Пентилюк, Г.Р. Передрїй, Л. П. Рожило : Посібник для учителів. – К. : Рад. школа, 1987. – 246 с.

12. Мовні розбори: Навчально-методичний посібник для студентів-філологів / уклад. В. В. Розгон . – Вид. 5-е, доп. і переробл. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016 – 216 с.

13. Молодичук О. А. Сучасна українська літературна мова (лексикологія, фразеологія, морфеміка, словотвір, іменник): навчально-методичний посібник для студентів факультету української філології денної і заочної форм / О. А. Молодичук. – Вид. 4-е, доп. і переробл. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2016. – 108 с.

14. Основні лінгвостилістичні поняття і категорії : (словник-довідник філолога) / укл. І. І. Коломієць. – 3-е вид., доп. і перероб. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2016.– 273 с.

15. Рідна мова. Підручник для 8 класу загальноосвітніх закладів / О. В. Заболотній, В. В. Заболотній. – К. : Генеза, 2008. – 237 с.

16. Розгон В. В. Сучасна українська літературна мова. Фонетика: навчально-методичний посібник. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2016. – 156 с.

17. Синтаксис української мови: навчальний посібник / уклад.

О. В. Дуденко. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2016. – 208 с.

18. Сучасна українська літературна мова. Морфологія / За заг. ред. І. К. Білодіда. – К., 1969. – 583 с.

19. Сучасна українська літературна мова: Лексика. Фразеологія / За заг. ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1973. – 439 с.

20. Сучасна українська мова: Фонетика / За ред. І. К. Білодіда. – К., 1973. – 435 с.

21. Українська мова. Підручник для 5 класу / С. Єрмоленко, В. Сичова. – К.: Грамота, 2005. – 293 с.

22. Українська мова. Підручник для 6 класу / С. Єрмоленко, В. Сичова. – К.: Грамота, 2006. – 254 с.

23. Українська мова. Підручник для 7 класу / С. Єрмоленко, В. Сичова. – К.: Грамота, 2007. – 268 с.

24. Українська мова. Підручник для 8 класу / С. Єрмоленко, В. Сичова. – К.: Грамота, 2008. – 312 с.

25. Українська мова. Підручник для 9 класу / С. Єрмоленко, В. Сичова. – К.: Грамота, 2009. – 304 с.

26. Українська мова. Підручник для 10 класу / С. Єрмоленко, В. Сичова. – К.: Грамота, 2010. – 304 с.

27. Українська мова. Енциклопедія. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – К. : вид-во „Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.

28. Український правопис. – К. : Наук. думка, 2003. – 236 с.

**V. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДІ СТУДЕНТІВ НА
ДЕРЖАВНОМУ ЕКЗАМЕНІ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ТА МЕТОДИКИ ЇЇ НАВЧАННЯ**

90 – 100 балів /А/
Студент ґрунтовно, повно та послідовно викладає навчально-науковий матеріал, обізнаний із теоретичними підходами і концепціями, вільно володіє професійною термінологією; логічно і послідовно обґрунтовує свої думки; глибоко розкриває суть питання, застосовує теоретичні знання для аналізу мовних явищ, наводить точні приклади для їх ілюстрації. Демонструє вміння аналізувати, зіставляти, узагальнювати.
82 – 89 балів /В/
Студент виявляє глибокі знання і розуміння основних положень навчальних дисципліни, але допускає деякі помилки, які сам виправляє; у відповіді є поодинокі недоліки в послідовності викладу матеріалу і незначні порушення норм літературної мови. Студент уміє зіставляти та узагальнювати засвоєний матеріал, робить власні висновки.
75 – 81 бал /С/
Студент виявляє достатні знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає деякі помилки, які сам виправляє; у відповіді є недоліки в послідовності викладу матеріалу і незначні порушення норм літературної мови. Студент зіставляє та узагальнює вивчене, однак допускає помилки.
69 – 74 бали /Д/
Студент виявляє знання і розуміння основних положень з навчальної дисципліни, але допускає значні помилки у викладі матеріалу, які свідчать про недостатньо глибоке засвоєння теоретичних понять; володіє матеріалом на репродуктивному рівні, демонструє початкові вміння; допускає помилки в мовленнєвому оформленні, у виконанні практичних завдань. Студент частково розкриває зміст.
60 – 68 балів /Е/
Студент виявляє поверхові знання навчальної програми; не вміє виділити теоретичний і фактичний матеріал; непослідовно і невпевнено відповідає на запитання; допускає порушення норм літературної мови, не може пояснити мовні правила.
35 – 59 балів /FX/
Студент виявляє поверхові знання навчальної програми; не вміє виділити теоретичний і фактичний матеріал; неправильно відповідає на

запитання; допускає грубі порушення норм літературної мови, не може виконати практичне завдання.

1 – 34 бали /F/

Студент не знає основного програмового матеріалу, не відповідає на питання, не може навести приклади, не володіє нормами літературного мовлення.